

«...Когда ж туман исчез, то вдруг открылось,
Что молодых никто и не видал!
Кто говорит: забила их родня!..
Кто говорит: Антонио – ловкач!..
Сняв кандалы с себя и Розалины,
Бежал, потом уехал, да уплыл,
И жил с ней много лет в любви и счастье!..» [2, 207].

Так закінчує свою версію шекспірівської трагедії Горін. Хоча нас відділяють від героїв п'єси століття, але проблеми, порушені автором актуальними є і нині: безглуздість ворожнечі, жорстокості, жадібності. Автор пише про моральність і про кохання – очищує, рятівне, те, яке дає віру і надію.

Список використаних джерел

1. Біблія і культура: Науково-теоретичний журнал / [за ред. А.Є. Нямцу]. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 13. – 392 с.
2. Горин Г.И. Дом, который построил Свифт / Г.И. Грин. – К.: Изд-во «Довира», 1995. – 386 с.
3. Нямцу А.Е. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования) / А.Е. Нямцу. – Черновцы: Рута, 2007. – 520 с.
4. Нямцу А.Е. Поэтика традиционных сюжетов / А.Е. Нямцу. – Черновцы: Рута, 1999. – 176 с.
5. Ручинский В. Возвращение Воланда, или Новая дьяволиада: роман / В. Ручинский. – Тверь: Россия – Великобритания, 1993. – 320 с.
6. Чума на оба ваши дома // Режим доступа: [http // www.kassir.ru](http://www.kassir.ru)
7. Шекспир Уильям. Полное собрание сочинений в восьми томах / [под общ. ред. А. Смирнова и А. Аникста]. – М.: Гос. изд-во «Искусство», 1958. – Т.3. – 567 с.
8. Шекспир. У. Сонеты. Пьесы / У. Шекспир. – М.: Дрофа, 2007. – 686 с.

Summary. This article shows the literary interpretation of traditional material of William Shakespeare's tragedy «Romeo and Juliet» in the modern play of G. Gorin «A plague on both your houses!»

Keywords: tragedy, play, hero, suicide

Отримано: 11.09.2012 р.

УДК 821.161.2-1.09

Т. В. Корнійчук

«ПІСНЯ НА НОВИЙ 1805-Й ГОД...» І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО У СВІТЛІ ГУМАНІСТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

У статті «Пісня на новий 1805-й год...» І. Котляревського проаналізована у світлі гуманістичних тенденцій, її православно-християнському наповненні.

Ключові слова і словосполучення: гуманізм, християнські тенденції.

У творчій спадщині І. Котляревського, окрім широковідомих «Енеїди», «Наталки Полтавки» та «Москаля-чарівника», присутні зразки поезії – «Пісня на новий 1805-й год...» та «Ода Сафо». Будучи опублікованими вже після смерті письменника, ці вірші не зажили величезної популярності, але спричинили навколо себе не менше ажіотажу, ніж інші твори автора. У працях А. Кримського, В. Доманицького, П. Хропка, М. Яценка, Т. Лучука були докладно проілюстровані жанр, проблематика, манера написання цих поезій, однак їх художній універсум і досі становить цікавий матеріал для дослідження.

Метою цієї статті є спроба проаналізувати «Пісню на Новий 1805-й год...» І. Котляревського у світлі гуманістичних тенденцій, її православно-християнському наповненні.

Олексій Борисович Куракін, якому присвячена цей вірш, - відомий російський діяч, князь за походженням, близько 50 років служив таємним радником царя; в свій час був призначений генерал-губернатором Малоросії.

Одразу постає запитання чому таке почесне звання отримав виходець з Росії? Невже на Україні не було людини гідної цієї посади? Ймовірно, причин цього слід дошукуватись у русифікаторській політиці царату. За словами В. Жук, «у Санкт-Петербурзі в часи Олександра I все

ще боялися «малороссийской опасности». Це сприяло тому, що до Полтави, як і взагалі в українські міста, призначалися адміністраторами люди з найбільш впливових і найбільш «без лести преданных» аристократичних родів. У той же час кращих людей з України, випускників Києво-Могилянської академії, Слов'янської семінарії та інших закладів забирали до російських міст» [4, 27-28]. Полтава була цікава царю ще й тим, що стала своєрідним уособленням звитязних часів воїнської доблесті російського народу мається на увазі Полтавська битва 1709 року. За В. Саррапин, «напередодні століття перемоги російських військ під орудою Петра I над шведами Полтава була вельми потрібна метрополії: місто мало нагадувати про подію, яка в результаті призвела до політичного зміцнення позицій Росії у світі і спричинилася до зростання імперії. Місто «слави російської зброї» символізувало міцність і непохитність імперської влади в Україні, а також пробудити в мешканців колонії героїчну любов до «общої отчизни» [8, 17].

Отже, в березні 1802 року у Полтаву прибуває Олексій Куракін і очолює Малоросійське відомство, яке складалося з двох губерній – Полтавської та Чернігівської. Згідно плану він мав надати місту модернізованого культурного вигляду, зробити, за словами І. Павловського, «Полтаву вь маломъ видѣ Петербургомъ» [Цит. за: 8, 15].

Князь виправдав покладені на нього сподівання. Він «зробив для краю чимало добрих справ: навів порядок у діяльності судових інституцій; домігся відкриття казенних лікарень, аптек, богаділень, пологових приютів; вперше запровадив щеплення від віспи; сприяв заснуванню навчальних закладів; надавав позички для приватного будівництва; влаштував ботанічні й міські сади. О. Куракіну належала ідея створення нового центру Полтави, реалізована його наступниками. Не без гордості за зроблене князь писав брату: «...вы не скажете, что я дремлю, мой друг, не правда ли?» [2, 16-17]. За шість років його правління Полтава докорінно змінила свій лик: від звичайного провінційного містечка до одного із найрозвинутіших центрів України.

Таку насичену різносторонню діяльність князя намагався передати й І. Котляревський. У вірші Куракін постійно в русі, постійно в роботі, так що

«Ніколи борщу хльобнути, / Ніколи ж і всмак заснути...», «День і ніч від поту м'якне / Робить добре, скільки сил» [6, 323; 325]. Крізь таку самовіддану працю генерал-губернатора проглядаються християнські ідеї про те, що людська здатність трудитися подарована Богом і праця – божественна установка. «Образ Божий в человеке ярчайшим образом выражен в человеческой способности созидать, – читаємо в Р. А. Папаян. Созидание – свойство божественное: Творец сам с первых же строк Библии предстает в процессе созидания, «труда». Человек так же, сразу после его сотворения, помещается Богом «по подобию Своему» в процесс созидания, ему предоставляется и пространство для созидательной деятельности – Едемский сад, причем Бог однозначно фиксирует, что сад дается не просто так, а для реализации Богом данной человеку созидательной способности – чтобы «возделывать его и хранить его» (Быт. 2, 15) [11, 112]. Для Куракіна результати праці – не просто «хліб насущний», звичайне виконання службових обов'язків, а якась внутрішня задоволеність. У Біблії з цього приводу читаємо: «...нема чоловікові кращого, як ділами своїми радіти, бо це доля його! Бо хто поведе його глянути, що буде по ньому?» (Екл. 3, 22). Через напружений робочий графік Куракіна навіть його сім'я та діти відходять на другий план. Постійне коло його оточення «наші брати» - «удови», «бідні», «сироти послідні», які мають генерал-губернатора за останню надію. Тому автор з акцентом деякої іронії повідомляє:

...Жінка у тебе - Полтава.

Син - Чернігов, честь же, слава

Дочки - от весь рід твій тут [6, 325].

Така вражаюча саможертвоність князя органічно пов'язана з Божою заповіддю «любові один до одного». За Іоаном Кронштадтским, любов до ближнього означає «почитати другого так, как желаешь, чтобы почитали тебя, не считать никого чужим, а своим, своим братом, своим членом...» [7]. Однак, любов повинна доводитися не тільки словами, бажанням добра оточуючим, бо з цього вони матимуть мало втіхи: «Коли ж брат чи сестра будуть нагі і позбавлені денного покорму, а хто-небудь із вас до них скаже: «Ідіть з миром, грійтесь та їжте» та не дасть їм потрібного тілу, - що ж то допоможе?» (Як. 2, 15-16). Любов до ближнього – це насамперед вчинки, допомога, добродіяння: «Діточки – говорить св. Іоан, - любімо не словом, ані язиком, але ділом та правдою» (1Пв. 3, 18). В цьому власне і полягає любов Куракіна до оточуючих його людей.

Авторові імпонує, що князь попри свій високий чин, численні нагороди та медалі, а їх у нього чимало, не чваниться, не величається і ставиться до оточуючих без жодних проявів гордості; дбає не про власні інтереси, якісь матеріальні вигоди, а працює для «общого добра». Такі якості характеризують його з позицій християнської моралі, адже гордість є атрибутом безбожних і асоціюється з безумством. Підтвердження цьому знаходимо в Святому Письмі: «Прийде пишність та прийде і ганьба, а з сумирними - мудрість» (Пр. 11, 2); «Гордия людини її понижає, а чести набуває покірливий духом» (Пр. 29, 23). «В гордыне, - читаємо в О. В. Барсукової, - человек считает себя центром вселенной, он уверен в собственной непогрешимости, не признает авторитетов, высокомерен и спо-

собен почувствовать, понимать и любить только себя. Жертвами гордыни становятся, как правило, люди с высоким интеллектом и незаурядными способностями, которые достигли реальных успехов» [3]. Таким би мав бути О. Куракін, адже має всі необхідні для цього характеристики. Однак, І. Котляревський наділяє його образ, нетиповими для такої посади, рисами інакшості:

Мов тобі чернець від миру,
Одцуравсь ти од двора... [6, 325].

У роботі генерал-губернатор намагається бути чесним, справедливим, розсудливим; діяти відповідно до усталених законів:

Треба ж тут тобі надуться,
Треба знать підправить як,
Треба всякую папіру
Привести якраз до шніру,
Підвести все під закон! [6, 325].

У даному випадку слово «закон» вживається не тільки у соціокультурному значенні, а й релігійному. Кожна країна, будь-яке суспільство або організація обов'язково мають свої закони, які регулюють взаємовідносини, встановлюють правила поведінки та принципи існування серед людей. Багато законів діють на певній території, обмежені періодом часу й іншими чинниками. Але є один Закон, який призначений для всіх часів і народів, будучи основою існування життя людей на Землі. Це Десять Божих Заповідей. Сам Бог дав цей Закон людству як вічний, незмінний стандарт добра, зразок поведінки. Десять Заповідей визначають наш зв'язок з Творцем і Спасителем, а також наші обов'язки стосовно людей. Порушення цього Закону Святе Письмо називає гріхом: «Кожний, хто чинить гріх, чинить і беззаконня, бо гріх є беззаконням» (1 Івана 3:4) [5].

Більше того власним способом життя Куракін намагається показати приклад для оточуючих; навчити добропорядності, милосердя, поваги один до одного та ін.,

...крутенькую загадку
Нашим ти задав панам;
Бо щоб мали чисті душі,
Щоб держали строго уші,
Ти собою їх учиш сам [6, 323].

У народі говорять, що людина має трьох друзів – гроші, родину і добрі вчинки. Перші (гроші) залишають її у хвилину смерті, другі (рідня) проводжають до могили і лише треті (добродіяння) ідуть з нею аж до престолу Божого. За патріархом Сергієм, «...добродетель и вечная жизнь относятся между собою, как подвиг и награда за него. За то, что человек в здешней жизни трудился, исполнял заповеди Божии, в загробной жизни Бог воздаст ему сторицею, делает его участником нескончаемого и непредставимого с здешней земной точки зрения блаженства [9]. Про це власне натякає у своєму вірші й І. Котляревський:

...Слава не умре твоя;
Слава з тілом не ложиться
У могилу нічия... [6, 327].

«Діла» Олексія Куракіна дійсно не минулися безслідно, полтавчани увінчили пам'ять про нього найменуванням однієї з вулиць міста його прізвиськом. Однак І. Павловський вважав, що цього недостатньо: «...варто назвати міську школу ім'ям цього *освіченого* діяча, який так намагався *насадити освіту* в Малоросії. Варто й міський сад назвати його ім'ям, а також ім'ям С. Кочубея... А ще краще було б поставити його погруддя на бульварі на його честь» [10, 131].

Отже, вірш «На новий 1805-й год...» І. Котляревського характеризується тяглістю гуманістичних тенденцій, в основі яких християнська етика. Це насамперед роздуми про працю як божественну установку, подаровану Богом людині можливість трудитися; велику саможертвність; виконання Божих заповідей; гординю як атрибут безбожних; вічне життя як нагороду за добропорядний спосіб життя. Таке наповнення вірша дозволила автору висвітлити діяльність князя Куракіна у найрізноманітніших її виявах і гідно поцінити.

Список використаних джерел

1. Біблія, або Книги святого письма Старого й Нового заповіту [перек. проф. І. Огієнко]. - К.: Українське Біблійне Товариство, 2007. – 1376 с.
2. Білоусько О. А., Мірошниченко В. І. Нова історія Полтавщини. Кінець XVIII – початок XX століття / О. А. Білоусько, В. І. Мірошниченко. – Полтава: «Оріяна», 2003. – 264 с.
3. Барсукова О. В. Понимание честолюбия, тщеславия и гордости в христианской морали и этике. - [Ел. рес.]. – Режим доступу: http://humanpsy.ru/barsukova/chest_christ. - Назва з екрана.
4. Жук В. Полтава часів Івана Котляревського / В. Жук // Слов'янський збірник – Вип. 5. – Полтава: Слов'янський клуб, 2006. – С. 16-37.

5. Десять Заповідей - Божий стандарт істини. - [Ел. рес.]. – Режим доступу: <http://blog.i.ua/search/?type=label&words=85758>. - Назва з екрана.
6. Котляревський І. Твори / Іван Котляревський. – К.: Держлітвидав України, 1960. – 360 с.
7. Кронштадтский И. Любовь к ближнему. - [Ел. рес.]. – Режим доступу: <http://vera-istina.ucoz.ru/lit-ra/3.pdf>. - Назва з екрана.
8. Сарапин В. В. «Вне Полтавы не могу...» Топос міста у творчості Івана Котляревського / В. В. Сарапин / Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. В. А. Зарва. – Бердянськ: БДПУ, 2010. – Вип. XXIII. – Ч. 1. – С. 14-26.
9. Сергей, Патриарх Московский и всея Руси. Вечная жизнь как высшее благо. - [Ел. рес.].- Режим доступу:<http://aliom.orthodoxu.ru/arch/020/020-strag.htm>. – Назва з екрана.
10. Павловский И. Ф. Очеркъ дѣятельности Малороссійскаго генераль-губернатора князя А. Б. Куракина (1802-1808 гг.): По архивнымъ даннымъ, съ рисунками. – Полтава: Т-во Печатного Дѣла, 1914. – 131 с.
11. Папаян Р. А. Христианские корни современного права / Р. А. Папаян. – М.: Норма, 2002. – 404 с.

Summary. In the article «The Song on New 1805th...» by I. Kotlyarevsky in the light of humanistic tendencies, him Orthodox-christian filling is analyse.

Key words and words-combinations: humanism, christian tendencies.

Отримано: 4.09.2012 р.

УДК 821.161.2.–1.09

Ю.П.Коруняк

ТАБІРНА ПОЕЗІЯ ВАСИЛЯ СТУСА У РЕЦЕПЦІЇ МИХАЙЛИНИ КОЦЮБІНСЬКОЇ

*Легше жити тоді, коли знаєш,
що є-таки у світі щось справжнє
М.Коцюбинська*

Стаття присвячена дослідженню особливостей рецепції визначальних констант поетики табірної поезії В.Стуса літературознавцем М.Коцюбинською. Простежено специфіку інтерпретації принципів поліваріантності, палімпсестності, самототожності, ускладненості та герметизму поетичного тексту у художньому осмисленні В.Стуса періоду ув'язнення крізь призму літературно-критичних поглядів вченої.

Ключові слова: принцип палімпсестності, поліваріантність поезії, багатошаровість, гетерогенність, герметизм поетичного тексту.

«Василь Стус – один із найбільших українських поетів нашого століття. В новітній українській поезії його ім'я на чільному місці не тільки тому, що світлий образ цієї людини став символом незламності духу, людської і національної гідності. Це самотутній поет – на рівні сучасного поетичного мислення, схильний до філософського заглиблення й високої самодостатності поетичного слова і водночас – до синтезу глибинних джерел традиційного українського образотворення й поетичної мови ХХ століття» [1; 17].

Слова Михайлини Коцюбинської влучно визначають масштаб геніальної особистості, знакової постаті українського шістдесятництва, одного із найяскравіших репрезентантів українського руху опору, що будили національну самосвідомість народу, безкомпромісно висвітлювали соціальні суперечності, несли з собою свіжі теми й мотиви і цим рішуче ламали офіційні, казенні шаблони соціалістичного реалізму, виводили українську літературу на широкі горизонти світового мистецтва.

Українська літературознавча думка упродовж останніх десятиріч не випускає з поля своєї пильної уваги постать Василя Стуса та його творчий доробок. Про художню багатогранність його поетичного спадку писали провідні літературознавці: Т.Гундорова, І.Драч, І.Дзюба, М.Жулинський, М.Льницький, М.Наєнко, Д.Наливайко, Є.Сверстюк, Е.Соловей, Д.Стус, Б.Рубчак, Ю.Шевельов та багато інших. Велика кількість стусознавчих досліджень свідчить про актуальність постаті митця в сучасному літературознавстві й дозволяє стверджувати, що творчість поета була і залишається предметом активних наукових досліджень вітчизняного літературознавства.